

з індустріалізацією виробництва, механізацією і автоматизацією виробничих процесів, модернізацією та технічним переоснащенням виробництва, освоєнням наукомістких технологій, підвищення продуктивності праці, які зумовлюють рівень і ефективність виробництва продукції тваринництва.

Впровадження ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції тваринництва на основі інноваційної діяльності завдяки широкому використанню автоматизації та комп'ютеризації виробничих процесів, машин і обладнання нового покоління, електронних технологій, відновлення та вдосконалення виробничо-технічного потенціалу тваринницьких комплексів є визначальними напрямками підвищення ефективності виробництва продукції.

Література

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Изд-во "Прогресс", 1982. – С. 169-170.
2. Кондратьев Н.Д. Избранные сочинения / Н.Д. Кондратьев. – М. : Изд-во "Экономика", 1993. – С. 47-50.
3. Ильенкова С.Д. Инновационный менеджмент : учебник [для студ. ВУЗов] / С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин и др. / под ред. проф. С.Д. Ильенковой. – Изд. 2-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – С. 9-10.
4. Месон М. Основы менеджмента : пер. с англ. / М. Месон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Изд-во "Дело", 1992. – 702 с.
5. Крисальний О.В. Організаційно-економічні особливості інноваційної діяльності / О.В. Крисальний // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2005. – № 8. – С. 10-13.
6. Коссе В.В. Сучасний стан та проблеми інноваційної діяльності в українській економіці / В.В. Коссе, О.В. Гладкова. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.intkonf.org>.
7. Дачій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / О.І. Дачій. – К. : Вид-во ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
8. Марчук Л.П. Особливості інвестиційно-інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві / Л.П. Марчук // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2007. – № 7. – С. 96.

Мазуренко О.В. Специфика, условия и факторы инновационного развития агропромышленного комплекса

Рассмотрены специфика, условия и факторы инновационного развития отечественного агропромышленного комплекса. Предложены направления инновационного развития отраслей растениеводства и животноводства.

Ключевые слова: инновационное развитие, инновационная инфраструктура, агропромышленный комплекс, сельское хозяйство, растениеводство, животноводство.

Mazurenko O.V. The specific, condition and factors of innovative development of agriculture complex

The specific, condition and factors of innovative development of local agriculture complex are examined in the article. The innovational developments' ways of plant-grower and stock-raising industry are offered.

Keywords: innovative development, innovative infrastructure, agricultural complex, agriculture, plant-grower, raising.

УДК 336.275.3

Асист. О.П. Макар –
ІЕПТ ім. В. Чорновола НУ "Львівська політехніка"

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ ЯК ПЕРЕДУМОВИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Здійснено теоретичний аналіз важливості державних запозичень для економічного зростання. Досліджено вплив зовнішніх запозичень на економічну стабільність. Надано рекомендації щодо ефективного управління державним боргом.

Ключові слова: державний борг, економічне зростання, зовнішні запозичення, державний бюджет.

Постановка проблеми. У перехідній економіці України державний борг дедалі більше набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми. Державний борг прямо пов'язаний з проблемою економічної безпеки країни. Питання управління та обслуговування державного боргу є особливо важливим у контексті тих економічних труднощів, які впроваджували останніх років переживає Україна. Вирішення проблеми обслуговування державного боргу є одним із ключових факторів економічної стабільності в країні. Від характеру врегулювання боргової проблеми значною мірою залежить бюджетна дієздатність держави, стабільність її національної валюти, а отже – фінансова підтримка міжнародних фінансових організацій. Необхідність вирішення цих питань потребує пошуку шляхів удосконалення механізму управління та обслуговування державного боргу в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державний борг є предметом дослідження багатьох учених. Важливий внесок у дослідження проблеми державного боргу зробили К. Маркс, К.Р. Макконел, Р. Барро, зокрема Е. Ролф визначив, що управління державним боргом – це дії уповноважених на те органів – центрального банку держави або казначейства, – спрямовані на зміну кількості та видів цінних паперів в обігу. У праці А. Сміта, присвяченій проблемам державного боргу, управління визначається як усі дії уряду, зокрема центрального банку і державного казначейства, що впливають на структуру державного боргу.

Різні аспекти аналізу державного боргу розглянуто в роботах таких сучасних українських економістів, як: О.С. Поважний, В. Адрущенко, Б.Г. Болдирьов, В.М. Радіонова. Наприклад, за визначенням Б.Г. Болдирьова, управління державним боргом – це сукупність дій держави, пов'язаних із вивченням кон'юнктури на ринку позичкових капіталів, випуском нових позик і виробленням умов випуску, з виплатою відсотків за раніше випущеними позиками, проведенням конверсій і консолідацій позик, установленням курсу облігацій на грошовому ринку, проведенням заходів із визначення відсоткових ставок із державним кредитом.

Головачов Д.Г. розглядає категорію управління державним боргом у вузькому та широкому сенсі. У широкому сенсі управління державним боргом потрібно розуміти як формування одного з напрямів економічної політики держави, пов'язаної з її діяльністю як позичальника.

Незважаючи на позитивні зрушення у сфері управління державним боргом, які відбулися протягом останніх років, необхідність вирішення оптимізації управління державним боргом є надзвичайно актуальною. Особливого значення набуває необхідність розробки практичних рекомендацій для мінімізації негативних наслідків державних запозичень, для чого необхідно визначити чіткі стратегічні завдання боргової політики України. На нашу думку, поза увагою науковців залишаються проблеми, пов'язані з тим, наскільки ефективно держава управляє своїм боргом і чи існує чітка політика в цьому напрямі. Окремі дії уряду скоріше свідчать про відсутність довготермінової програми управління державним боргом, а всі запозичення, які здійснюють

різні суб'єкти ринкових відносин, є скоріше реакцією на поточну кон'юнктуру в секторах, у яких вони працюють, ніж заздалегідь вираженими рішеннями.

Постановка завдання. Розглянуто поточний стан державного боргу України, окреслено причини змін, які спостерігаємо на сучасному етапі й подано окремі пропозиції, які спроможні забезпечити ефективне управління складовими державного боргу.

Виклад основного матеріалу. Державний борг загалом є достатньо складним механізмом, функціонування якого залежить від дій багатьох суб'єктів ринкових відносин. Тому управління державним боргом потребує використання цілої системи методів з його регулювання. Ці методи є актуальними за умови виявлення проблем, які існують в цій сфері. Тому спочатку необхідно проаналізувати загальний стан державного боргу України і визначитись, наскільки взагалі є ефективною поточна політика з його управління.

За 2010 р. сукупний держборг України зріс у доларовому вираженні на 14 млрд 476 млн, за 2009 р. – на 15 млрд 214 млн. Сукупний державний борг України зріс у березні 2011 р. на 0,4 %, або на 206 млн дол. Цей показник становив історичний максимум, сягнувши позначки 56 млрд 411 млн дол.

Згідно з даними Мінфіну, станом на 5 вересня 2011 р. державний борг України становить 360,5 млрд грн. За словами представника управління по роботі з державним боргом і міжнародним співробітництвом Міністерства фінансів Константина Кузнецова, на кінець 2011 р. сукупний державний і гарантований державою борг України очікується на рівні 42,5 % ВВП, на кінець 2012 р. – 41,9 %, 2014 р. – 35,3 %. Аналітичний показник, тільки за держборгом, очікується на рівні 29,2 %, 27,6 %, 26,3 %, 25,7 % відповідно. При цьому зовнішній державний борг за останні півроку зріс на 10 %, а внутрішній борг – більш ніж на 12 %. Зараз борги України перевищують граничну межу боргу, встановлену законом про держбюджет, на 13 млрд дол. [8]. Проте запозичення у таких темпах рано чи пізно призведуть до ситуації, коли необхідно буде визначитись, чи можемо ми далі жити з бюджетом, який не забезпечений реальними надходженнями і змушений балансуватися виключно за рахунок позик. У короткій перспективі йдеться про поточний рік, загрози дефолту не має. Зараз і ліквідність, і надходження до держбюджету, і найголовніше, навантаження щодо обслуговування і погашення державного боргу не настільки значні, щоб казати про загрозу дефолту найближчим часом. Проте влада продовжує залучати іноземні кредити. Але без програми МВФ в Україні буде ситуація, коли зовнішній світ буде сприймати економіку і фінанси України як такі, що розвиваються у неринковий і невідповідний до світових стандартів спосіб. Зараз є проблемна ситуація з платіжним балансом. Торговий баланс у нас, на жаль, багато років негативний. Ми купуємо з-за кордону значно більше, ніж експортуємо. І ці роки єдине, за рахунок чого балансувалася платіжна позиція – це запозичення.

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, державний борг – загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію внаслідок виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору [11].

Головними причинами виникнення і збільшення державного боргу є:

- хронічний дефіцит Державного бюджету;
- перевищення темпів зростання державних витрат над темпами зростання державних доходів;
- дискреційна фінансова політика, спрямована на зменшення податкового навантаження без відповідного скорочення державних витрат;
- розширення економічної функції держави;
- дія автоматичних стабілізаторів (циклічне зменшення податкових надходжень та збільшення соціальних трансфертів під час економічної кризи);
- залучення коштів нерезидентів з метою підтримки стабільності національної валюти;
- вплив політичних бізнес-циклів (надмірне збільшення державних витрат напередодні виборів з метою завоювання популярності у виборців) [9, 7].

Зазначимо фактори, які можуть мати позитивний вплив на економіку країни внаслідок зростання державного боргу:

- прискорення темпів економічного зростання;
- позики, залучені суб'єктами господарювання, зазвичай, мають інвестиційне спрямування;
- реалізація програм довготермінового кредитування банками фізичних і юридичних осіб тощо.

Серед негативних явищ, пов'язаних із збільшенням державного боргу, варто зазначити такі:

- нестабільність валютних курсів, яка може вплинути на можливості виконання зобов'язань у визначені терміни;
- невідповідність валюти запозичень і валюти основної частини активів суб'єкта господарювання;
- неможливість виконати зобов'язання внаслідок ускладнень з доступом до джерел іноземної валюти;
- низька ліквідність світових фінансових ринків може знизити можливості щодо реструктуризації заборгованості.

Очевидним є те, що і плюси, і мінуси зростання зовнішнього боргу є достатньо вагомими. Тому державі необхідно мати інструменти впливу, які дадуть змогу ефективно впливати на державний борг. Вочевидь, практика останніх років довела, що чітко сформульованої політики управління державним боргом у державі не існує, або можна говорити, що вона недостатньо ефективна, реагує із запізненнями і не дає змоги оперативно втручатись у вирішення найактуальніших проблем, які виникають у фінансовій системі.

Управління державним боргом супроводжується низкою проблем, починаючи зі звуженості поняття державного боргу в українському законодавстві, що не сприяє реалістичному прогнозуванню основних макроекономічних показників соціально-економічного розвитку країни, проблем структуризації боргу, проблем обліку та звітності державного боргу. Під управлінням державним боргом варто розуміти сукупність державних заходів, що пов'язані з випуском і погашенням державних боргових зобов'язань, визначенням ставок відсотків і виплатою доходу за державними цінними паперами, встановленням ліміту боргу, підтриманням курсу державних зобов'язань, визначенням умов випуску нових державних цінних паперів. За твердженням С.

Фішера, світ досі не розробив вичерпної теорії управління державним боргом, а тому в науковій літературі підходи до визначення цілей управління ним є досить різними [1].

Політика управління державним боргом є важливим компонентом здійснюваної фінансової політики та істотною складовою процесів макроекономічного регулювання. Стратегічною метою управління державним боргом є забезпечення необхідними обсягами ліквідних коштів загального державного управління та мінімізації витрат, пов'язаних з ризиками, погашенням та обслуговуванням державного боргу; створення передумов макроекономічної стабільності у коротко- та довготерміновому періодах. Основними засадами управління державним боргом є оптимізація структури державного боргу; мінімізація витрат на обслуговування державного боргу; мінімізація ризиків, пов'язаних із цим боргом; сприяння розвитку внутрішнього ринку державних запозичень. Управління державним боргом здійснює Міністерство фінансів України, або за його дорученням та від імені інші організації та установи.

Управління державним боргом має за мету досягнення стабільного економічного розвитку, забезпечення необхідних темпів приросту ВВП та повної зайнятості, стримування інфляційних процесів, забезпечення фінансування соціальних програм, формування достатніх обсягів кредитних ресурсів для розвитку підприємницької діяльності, залучення необхідних обсягів іноземних інвестицій.

Для ефективного управління державним боргом потрібно дотримуватись таких принципів:

- безумовності – забезпечення режиму безумовного виконання державою всіх зобов'язань перед інвесторами і кредиторами, які держава, як позичальник, прийняла на себе під час укладання договору позики;
- зниження ризиків – розміщення і погашення позик таким чином, щоб максимально знизити вплив змін кон'юнктури світового ринку капіталів і спекулятивних тенденцій ринку цінних паперів на ринок державних зобов'язань;
- оптимальності структури – підтримання оптимальної структури боргових зобов'язань за термінами обіговості та погашення;
- зберігання фінансової незалежності – підтримка оптимальної структури боргових зобов'язань держави між інвесторами-резидентами й інвесторами-нерезидентами;
- прозорості – дотримання відкритості при випуску позик, забезпечення доступу міжнародних рейтингових агентств до достовірної інформації про економічний стан у державі для підтримки високої кредитної репутації і рейтингу держави-позичальника [6, 10].

У процесі управління державним боргом необхідно враховувати економічну та політичну ситуацію в державі, рівень інфляції, ділову активність суб'єктів підприємницької діяльності, ступінь ризику країни щодо неповернення боргу.

За запевненнями міністерства, Мінфіну та інших центральних органів виконавчої влади, вже розроблено законопроект "Про державний борг", в якому планується закріпити принципи і механізми управління держборгом. Потрудився і Кабінет міністрів над своїм проектом постанови "Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2011-

2013 рр.". Зокрема, останнім документом планується визначити цілі, завдання, заходи і цільові показники управління державним боргом [2, 3].

Висновки. Для ефективного управління державним боргом, вирішення проблеми зниження боргового навантаження та ризику виконання боргових зобов'язань держави використовують різноманітні методи. Одним із найпоширеніших є рефінансування державного боргу, тобто погашення основної заборгованості та відсотків за рахунок засобів, отриманих від розміщення нових позик. Для успішного застосування механізму рефінансування необхідно, щоб держава мала високу репутацію держави-позичальника. Її досягнення та підтримка є важливим фактором для успішного управління державним боргом. На сьогодні репутація позичальників на світовому фінансовому ринку виражається в рейтингах, які присвоюються певній державі спеціальними агентствами відповідно до міжнародних правил рейтингування. З позиції інвесторів, найбажанішим варіантом є повне, безумовне і своєчасне виконання державою своїх зобов'язань. Однак за умови неспроможності держави через певні причини забезпечити погашення позик і виплат за ними відсотків, можуть прийматися рішення щодо новачії, уніфікації, конверсії, консолідації, відстрочки погашення боргів або ж анулювання державного боргу [4, 5].

Стратегічним завданням боргової політики є також пошук оптимального співвідношення між борговим та податковим фінансуванням бюджетних видатків. У короткотерміновому періоді залучення позичкових ресурсів дає можливість дещо знизити фіскальне навантаження на національну економіку в розрахунку на спрямування додаткових коштів, які залишаються у суб'єктів господарювання, на їхній розвиток. Між тим, таким чином фінансування поточних бюджетних видатків здійснюватиметься за рахунок майбутніх ресурсів розвитку, а отже, економічний розвиток гальмуватиметься у довготерміновій перспективі.

Отже, стратегія формування і обслуговування ринку державних запозичень повинна базуватися на науково обґрунтованих засадах. Структура і розмір державного боргу мають прогнозуватися на часовому інтервалі в декілька років та навіть десятиріч з тим, щоб забезпечити збалансований бюджет, стабільне економічне зростання й потужну фінансову систему. За відсутності такої стратегії економічна криза буде посилюватися, а державний борг зростатиме.

Проблеми державного боргу повинні стати окремим напрямом дослідження у сферах економічного аналізу, прогнозування, фінансового менеджменту, господарського права. До принципових моментів, на яких варто зосередити увагу під час вироблення стратегії боргового управління, потрібно віднести чітко визначену граничну межу частки зовнішнього та внутрішнього боргу та витрат на їхнє обслуговування в структурі державних витрат / подальше зниження вартості обслуговування державного боргу та подовження терміну запозичень, поєднання ринкових та інституціональних механізмів управління державним боргом, використання світового досвіду врегулювання боргу.

Таким чином, оптимізація боргової політики України потребує розроблення та впровадження цілісної стратегії, яка поєднуватиме завдання

удосконалення нормативно-правового та інституційного забезпечення боргової політики, коротко- та середньотермінові орієнтири управління державним боргом, інструменти радикального підвищення ефективності інвестиційної складової бюджетних видатків та стратегічні завдання переорієнтації боргової політики, зменшення боргового тягаря та розвитку альтернативних, позичкових інструментів фінансування бюджетних видатків. Така стратегія має узгодити дії органів державної влади, уповноважених здійснювати управління державним боргом, інтегрувати боргову політику України в контекст реалізації стратегії економічного та соціального розвитку України.

Література

1. Козюк В.В. Проблема державного боргу в перехідній економіці України / В.В. Козюк // Фінанси України, 2009. – № 5. – С. 85-90.
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Базилевич К.С. Моделювання взаємозв'язків дефіциту державного бюджету України із показниками макроекономічної динаміки / К.С. Базилевич, О.В. Царук // Банківська справа - 2002. – № 3. – С. 24-29.
5. Вахненко Т. Напрями вдосконалення боргової політики держави / Т. Вахненко // Економіка України : політико-економічний журнал. – 2002. – № 5. – С. 16-24.
6. Кузьменко О. Організаційно-правові проблеми управління державним боргом України / О. Кузьменко // Право України. – 2005. – № 4. – С. 56-58.
7. Рожко О. Державний борг у забезпеченні економічного зростання / О. Рожко // Фінанси України : журнал. – 2003. – № 1. – С. 82-87.
8. Статистичні матеріали по стану державного боргу України на 30.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.kmu.gov.ua> – Міністерство фінансів України.
9. Ходачук О. Державний борг: продовжується шалене накопичення проблем / О. Ходачук // Україна BUSINESS. – 1999. – № 26. – С. 8-9.
10. Шпачук В. Напрями вдосконалення політики управління зовнішнім державним боргом України / В. Шпачук // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2003. – № 3. – С. 291-297.
11. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р.

Макар О.П. Усовершенствование системы управления государственным долгом как предпосылка экономического роста

Раскрыт теоретический анализ важности государственных заимствований для экономического роста. Исследовано влияние внешних заимствований на экономическую стабильность. Представлены рекомендации по эффективному управлению государственным долгом.

Ключевые слова: государственный долг, экономический рост, внешние заимствования, государственный бюджет.

Makar O.P. Improvement of regulation system state debt of prerequisite to economic grows

The article considers the theoretical analysis of the importance of foreign loans for economic grows. The consequences of influence of external debts and its structure to economic grows in Ukraine are determined. Author gives some recommendations for the effective management of borrowings.

Keywords: state debt, economic grows, external borrowings, state budget.

УДК 339.31. 17 Виск. С.М. Макух – Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка

КОН'ЮНКТУРА ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РИНКУ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Розглянуто особливості структури механізму впливу на формування динаміки обсягів надходжень ПІІ в розрізі окремих регіонів та країн світу. Україні доцільно оптимізувати структуру компонентів власної національної інвестиційної стратегії.

Ключові слова: інвестиції, світове господарство, регіон, ринок, капітал.

Постановка проблеми. Для сучасного етапу світового розвитку [1, с. 80] характерна активізація темпів інтернаціоналізації капіталу та інтеграції фінансових ринків. Внаслідок цього вивіз портфельних інвестицій і кредитів набуває двоякого впливу на світове господарство: позитивного – зростання ефективності механізму міжнародних економічних зв'язків; негативного – неконтрольовані переливи капіталу зумовлюють порушення рівноваги платіжних балансів країн і призводять до істотних коливань валютних курсів. Однак саме обсяги ПІІ, освоєних країною (чи регіоном), розглядають як своєрідний індикатор стабільності у розвитку її (його) економіки та рівня статусу на світовому (чи регіональному) ринку.

Аналіз останніх досліджень. З кожним роком зростає кількість змін, більш сприятливих за характером щодо ставлення законів приймаючої країни до ПІІ. Проте двояке значення [1-4] іноземного капіталу (адже його можна розглядати як у ролі додатку до внутрішніх інвестиційних ресурсів країни-реципієнта, так і в ролі їх конкурента) обумовлює нагальність максимальної оптимізації напрямів національної стратегії інвестиційної політики.

Мета роботи. Виокремити фактори впливу на динамізацію обсягів надходжень іноземного капіталу в регіональному аспекті.

Виклад основного матеріалу. Безперечно, капітал йде не туди, де його потребують, а туди, де створені комфортні умови для його функціонування й подальшого нарощування. Кожна країна-реципієнт намагається виробити ефективну стратегію залучення іноземного капіталу й застосовує широкий спектр інструментів впливу (стимулятивного і протекціоністського характеру) на інтенсифікацію обсягів його надходжень (як і мінімізацію втрат під час їх освоєння). Однак деякі країни з метою національної безпеки і надалі зберігають в своєму законодавстві низку заходів (подекуди навіть посилюючи їх) з контролю за сферами дієвості іноземного капіталу (стосується вкладень іноземних інвестицій у стратегічні сектори певних галузей економіки), а також вивезення вітчизняних інвестицій.

Моніторинг сумарного залучення ПІІ у світову економіку за минуле десятиліття показав, що у розвинених країнах було акумульовано 68,50 % ПІІ (від загального обсягу), у країнах Європи – 46,49 %; частка країн Північної Америки – 18,01 %; країн з економіками, що розвиваються – 28,68 %; країн Африки – 3,42 %; Південної, Східної і Південно-Східної Азії – 14,84 %; країн СНД – 2,39 % (зокрема України – 0,32 %). Можна констатувати наявність сталого взаємозв'язку між окремими ТНК (взято до уваги місце їхньої локації) та географічним вектором спрямованості потоків їхніх ПІІ (табл.).